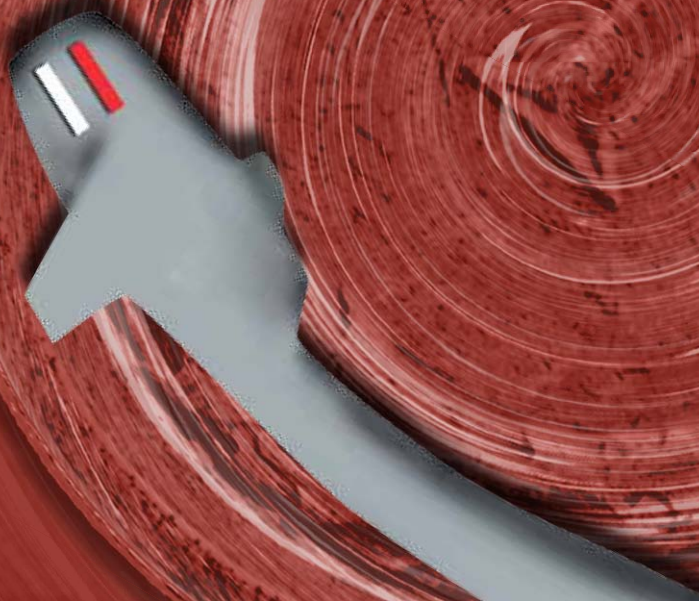

NBP

Narodowy Bank Polski

nr **3**
październik
2012

Bankoteka

Szanowni Państwo

Prace nad tworzeniem Centrum Pieniądza NBP są już bardzo zaawansowane. Przed nami ostatni rok przygotowań do jego otwarcia. Dyrektorem powstającej placówki został dr J. Robert Kudelski, który w wywiadzie dzieli się swoimi refleksjami dotyczącymi idei powstania i funkcjonowania Centrum.

Cele edukacyjne Centrum konfrontujemy z oczekiwaniami środowisk nauczycielskich, skupionych wokół fundacji zajmujących się krzewieniem idei przedsiębiorczości w szkołach i klubach pozaszkolnych. Wypowiedzi nauczycieli – w dziale Edukacja. Tam również znajdzie Państwo informacje o pomysłe utworzenia Archiwum Polskiej Bankowości.

Głównym tematem tej edycji „Bankoteki” jest bankowość centralna. O historii, roli i znaczeniu banków centralnych przeczytać można w eseju Marka Urbaniaka, zastępcy dyrektora Departamentu Edukacji i Wydawnictw.

Postać, którą przedstawiamy w tym numerze, jest Władysław Grabski – ojciec polskiego złotego. Dzięki staraniom Centrum rodzinne pamiątki i dokumenty związane z byłym premierem zostały przekazane NBP.

Podobnie jak w poprzednich edycjach tego magazynu – również w tym – pokazujemy wizualizacje poszczególnych modułów ekspozycyjnych, przygotowane przez firmę architektoniczną KiPP Projekt.

Nasze przyszłe centrum edukacyjne staramy się widzieć w kontekście istniejących, podobnych placówek na świecie, więc i w tej „Bankotece” zapraszamy na wędrowkę po muzeach pieniądza na różnych kontynentach.

Życzę interesującej lektury

*Stanisław Gorący
Redaktor Naczelny*

Kiedy nauka staje się sztuką

Tworząc podstawę programową Centrum Pieniądza NBP musieliśmy dobrze się zastanowić, jak pokazać problemy ekonomiczne poszczególnych okresów na tle przemian gospodarki światowej. Zaprośmy do współpracy ekspertów z różnych dziedzin – historyków bankowości i gospodarki, muzeologów, architektów, plastyków, numizmatyków, socjologów i teatrologa – wspólnie zastanawialiśmy się, jakie tematy wybrać i jak je zaprezentować, aby przesłanie Centrum było czytelne – mówi dr J. Robert Kudelski, dyrektor Centrum Pieniądza NBP. Str. 4-6

IDEA

Kiedy nauka staje się sztuką

Nasz kraj przeszedł więcej rozmaitych faz gospodarczych przemian warunkowanych zawirowaniami historii niż jakikolwiek inny. Tworząc podstawę programową Centrum Pieniądza NBP musieliśmy dobrze się zastanowić, jak pokazać problemy ekonomiczne tych okresów na tle przemian gospodarki światowej – mówi dr J. Robert Kudelski, dyrektor powstającej placówki.

fot.: Eryk Kazanowski

dr J. Robert Kudelski

Od maja tego roku jest Pan dyrektorem Centrum Pieniądza NBP, ale od początku brał Pan udział w pracach przygotowawczych. Kto wpadł na pomysł budowy takiej instytucji?

Banki centralne tworzą tego rodzaju placówki od dawna. Na przykład w Banku Anglii muzeum pieniądza działa już od ponad 20 lat. Wizyty w tych instytucjach zawsze kończyły się konkluzją, że brakuje w Pol-

sce miejsca, które w podobny sposób zajmowałyby się edukacją ekonomiczną. Na co dzień NBP zdaje się być niedostępną twierdzą, a przecież w interesie banku centralnego leży podnoszenie poziomu wiedzy o finansach i gospodarce. Zapotrzebowanie na edukację ekonomiczną jest ogromne, czego dowodzi frekwencja w czasie organizowanych przez nasz bank Dni Otwartych. W ramach tych imprez centralę NBP odwiedza kilkanaście tysięcy osób. W skali kraju jest to kilkadziesiąt tysięcy zwiedzających. To więcej niż liczba gości w wielu zagranicznych muzeach pieniądza. NBP postanowił wykorzystać to zjawisko do pogłębienia wiedzy na temat ekonomii. Prezes Sławomir Skrzypek podjął decyzję o rozpoczęciu prac projektowych, a prezes Marek Belka i Zarząd NBP z pełnym przekonaniem o wadze tego przedsięwzięcia, wspierają fazę realizacyjną.

Od jak dawna trwają prace nad Centrum?

Mijają cztery lata od czasu rozpoczęcia prac przygotowawczych. Biorąc pod uwagę specyfikę powstającej placówki, nie jest to jednak okres długi. Prace studyjne i projektowe placówek muzealnych trwają wiele lat. Trudno być może Centrum Pieniądza NBP porównywać do innych, których budowa trwa 10 lat i więcej. W 2006 roku zapowiedziano utworzenie Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Jego otwarcie planowane jest dopiero na 2014 rok. Prace przygotowawcze zawsze wydają się ciągnąć w nieskończoność, ale czas poświęcony na ten etap ma kluczowe

znaczenie dla projektu. W tym właśnie okresie tworzone są podstawy merytoryczne.

W jaki sposób opracowano fundamenty merytoryczne?

W przypadku Centrum Pieniądza NBP staraliśmy się zdobyć jak największą wiedzę, korzystając z uprzejmości muzeów działających przy innych bankach centralnych. W trakcie wizyt w tych placówkach okazało się jednak, że wszystkie rozwiązania mają swoje mankamenty i nie można ich w pełni inkorporować do naszego projektu. Choćby dlatego, że historia polskiej ekonomii i gospodarki jest specyficzna. Nasz kraj przeszedł więcej rozmaitych faz gospodarczych przemian warunkowanych zawirowaniami historii niż jakikolwiek inny. Oprócz naturalnych etapów przemian ekonomicznych dotknęły nas rozbiory, wojny, okupacja, odbudowa, komunizm, a później przyszła transformacja. Tworząc podstawę programową Centrum Pieniądza NBP musieliśmy dobrze się zastanowić, jak pokazać problemy ekonomiczne poszczególnych okresów na tle przemian gospodarki światowej. Zaprosiliśmy do współpracy ekspertów z różnych dziedzin – historyków bankowości i gospodarki, muzeologów, architektów, plastyków, numizmatyków, socjologów i teatrologa – wspólnie zastanawialiśmy się, jakie tematy wybrać i jak je zaprezentować, aby przesłanie Centrum było czytelne i skłaniało naszych gości do refleksji nad naturą pieniądza oraz jego rolą w gospodarce.

Moduł „Wojny”

...i dalej poszło gładko?

Nie było to łatwe. W naszym przypadku dodatkowym utrudnieniem etapu planowania ekspozycji był fakt, że otrzymaliśmy do dyspozycji istniejącą przestrzeń, z wieloma mankamentami konstrukcyjnymi i architektonicznymi. O wiele łatwiej byłoby sformułować założenia merytoryczne ekspozycji i do nich dostosować potrzeby architektów. Nie mieliśmy jednak takiego komfortu. Myślę jednak, że poradziliśmy sobie z tym problemem wykorzystując, w sposób optymalny, istniejącą infrastrukturę.

Jak wyglądał proces doboru treści, które mają być prezentowane w Centrum?

Dyskusje były długie i burzliwe. Również w tym przypadku temat pieniądza dostarczył wiele emocji. W końcu zdecydowaliśmy się na prezentację treści w ujęciu chronologicznym i problemowym. Przyjęta przez nas optyka dydaktyczna opiera się na przekonaniu, że najlepiej przekazywać wiedzę bazując na konkretnych doświadczeniach historycznych.

Na jakim etapie są prace?

Firma KiPP Projekt kończy obecnie dokumentację wykonawczą ekspozycji Centrum

Pieniądza NBP. Tworzony przez nią materiał opisuje nasze oczekiwania językiem architektów – zawiera część plastyczną i techniczną, przedstawia przestrzeń architektoniczną, precyzuje rozwiązania ekspozycyjne i infrastrukturalne. Po zakończeniu tego etapu NBP ogłosi przetarg na wykonanie poszczególnych elementów.

Otwierając
Centrum Pieniądza NBP
chcemy udowodnić,
że ekonomię można
ukazywać w ciekawy
i nowoczesny sposób

Ilu wykonawców trzeba będzie wybrać?

O strategii i przebiegu procesu zamówienia niezbędnych prac zdecydują specjaliści. Wiemy jednak, że czeka nas bardzo dużo pracy. Jest wiele elementów, które trzeba będzie zrealizować, by Centrum Pieniądza NBP mogło zostać otwarte – zbudować architekturę poszczególnych modułów ekspozycyjnych, kupić sprzęt i stworzyć aplikacje multime-

dialne – będą to różnego typu schematy, wykresy, prezentacje, filmy animowane – pozwalające lepiej zrozumieć mechanizmy ekonomiczne. Specjaliści muszą zaprojektować i wykonać systemy obsługujące monitory i projektory, a także stworzyć aplikację pozwalającą na rezerwację wizyty w Centrum Pieniądza NBP.

Jak długo może trwać przetarg?

Według Departamentu Zamówień Publicznych proces ten potrwa co najmniej pół roku.

Ile będzie trwał etap realizacyjny?

Zakładamy, że będzie to również około sześciu miesięcy. Jednak już teraz tworzymy i gromadzimy elementy, które zostaną wykorzystane w tym procesie. Pozyskujemy eksponaty, archiwalia, zdjęcia i pamiątki osób związanych z bankiem centralnym. Posiadamy biurko z pierwszego Banku Polskiego i zbiór pamiątek po Władysławie Grabskim. Przygotowujemy wkład merytoryczny do scenariuszy aplikacji multimedialnych, eksperci piszą teksty komentujące prezentowane problemy ekonomiczne.

Moduł „PRL i Transformacja”

Przygotowują już Państwo strategię funkcjonowania Centrum?

Tak, chociaż zanim otworzymy naszą placówkę musimy skończyć fazę realizacyjną i przejść przez etap inauguracyjny. Otwarcie Centrum Pieniądza NBP to nie tylko moment przecięcia wstęgi. To cały pakiet działań marketingowych, które będą miały na celu przybliżenie idei powstającej placówki i prezentację jej głównych atrakcji. Chcemy udowodnić, że ekonomię można ukazywać w ciekawy i nowoczesny sposób. Mamy nadzieję, że dzięki takiemu podejściu będziemy mogli jedynie martwić się nadmiarem gości.

Ale wreszcie przyjdzie etap funkcjonowania Centrum Pieniądza NBP.

Będzie to moment wieńczący wieloletnie prace. Centrum przyjmie pierwszych gości nazajutrz po otwarciu. Oznacza to, że mu-

simy perfekcyjnie zrealizować wszystkie zamierzenia architektoniczne, wystawiennicze, zapewnić sprawne zaplecze techniczne i obsługę gości.

Jak liczny jest zespół, który koordynuje prace przygotowawcze?

W chwili obecnej tworzymy kilkusobowy zespół roboczy. Trwają jednak prace nad rozbudową struktury organizacyjnej Centrum. Przewidujemy utworzenie komórek, które będą nadzorować i koordynować najważniejsze obszary działalności placówki. Zadaniem Zespołu ds. projektów edukacyjnych będzie uzupełnienie ekspozycji Centrum o lekcje muzealne, projekcje filmów prezentujące ciekawe epizody dotyczące historii pieniądza, czy gry ekonomiczne. Te dodatkowe projekty mają wzbogacić podstawową warstwę ekspozycyjną i zachęcać do odwiedzenia Centrum Pieniądza NBP wszystkie grupy społeczne, w tym osoby niepełnosprawne.

Powstanie również Zespół kuratorów wystaw. Ta grupa będzie czuwała nad stroną merytoryczną poszczególnych ekspozycji. Oprócz aktualizacji wiedzy i zbiorów prezentowanych w modułach tematycznych, do obowiązków zespołu będzie należało prowadzenie działalności badawczej i wydawniczej w zakresie problematyki prezentowanej w Centrum Pieniądza NBP.

Zespół marketingowo-informacyjny będzie odpowiedzialny za dotarcie do szerokiej rzeszy potencjalnych użytkowników naszej placówki, komunikację i relacje zewnętrzne Centrum Pieniądza NBP.

A zaplecze techniczne i obsługa gości?

Mamy świadomość, że tak duży ośrodek edukacyjny musi mieć również zaplecze organizacyjne, recepcję i obsługę techniczną. Trzeba będzie konserwować zbiory i urządzenia multimedialne, organizować ekspozycje czasowe, tworzyć nowe aplikacje i rozwiązania wspierające ścieżki narracji. Przed nami są decyzje dotyczące obsługi sklepu i kawiarenki, wyboru produktów, które będzie można w nich kupić, ustalenia godzin otwarcia placówki oraz regulacje natury organizacyjnej.

Przed Państwem mnóstwo pracy.

Tak, ale niezwykle fascynującej. Tworzymy nowatorski projekt, który z całą pewnością pomoże podnieść poziom wiedzy ekonomicznej Polaków. Tym samym ma realną szansę aby wpływać na kondycję finansową obywateli. Taka świadomość zobowiązuje, ale daje też ogromną satysfakcję.

■ Rozmawiał Jan Tomasz Lipski

Moduł „Spotkanie z pieniądzem”

Banki centralne – też mają ciekawą historię

Historię polskiej bankowości centralnej na tle powstania pierwszych banków centralnych na świecie omawia Marek Urbaniak, zastępca dyrektora Departamentu Edukacji i Wydawnictw. [Str. 8-10](#)

Reformator, polityk, humanista

Współtwórca polskiego banku centralnego, dwukrotny premier II Rzeczypospolitej, minister skarbu i poseł – przeczytamy o Władysławie Grabskim w encyklopediach i informatorach. A jakim człowiekiem był prywatnie? Czytaj na [str. 11-13](#)

BANKOWOŚĆ CENTRALNA

Banki centralne – też mają ciekawą historię

Patrząc na początki bankowości centralnej, z punktu widzenia ustabilizowanej roli i pozycji współczesnych banków poszczególnych państw, wydają się one szczególnie burzliwe i wcale niejednoznaczne w swoim przesłaniu – pisze Marek Urbaniak, zastępca dyrektora Departamentu Edukacji i Wydawnictw.

Wśród historyków, nie ma na przykład jednolitego stanowiska, w sprawie wydawałoby się tak bezdyskusyjnej jak uznanie, który bank był pierwszym bankiem centralnym – jedni twierdzą, że Szwecji, inni, że Anglii.

Autor fundamentalnej monografii „Pieniądz – pochodzenie i losy” John Kenneth Galbraith widzi w tej roli raczej Bank Anglii utworzony w 1694 roku. Podobnie patrzy Stefan Bratkowski w swojej oryginalnej „Niecio innej historii cywilizacji”. Inne źródła podają, że pierwszym historycznie bankiem centralnym był jednak Bank Szwecji, założony w 1668 roku. Był to bank państwowy, którego preza mianował król, a sześciu dyrektorów powoływał parlament. Dla pełniejszego obrazu należy jeszcze dodać Bank Francji, utworzony w 1800 roku.

Co było wspólne dla tych instytucji? Przede wszystkim posiadały monopol na emisję banknotów oraz miały obowiązek kredytować bieżące i długofalowe potrzeby finansowe państwa. Pełniły też istotne funkcje w stosunku do banków komercyjnych – ograniczały nadmierną skalę pożyczek, emitowania banknotów oraz budowały bezpieczeństwo finansowe poprzez istnienie „ostatecznego źródła kredytu”. Chociaż warto wspomnieć, że punktem wyjścia do tworzenia tej nowej formy banków były często bieżące kłopoty finansowe poszczególnych monarchii. Tak było w przypadku Wilhelma

Orańskiego mającego ogromne niedobry w skarbcu na skutek prowadzonych wojen. Podobnie rzecz się miała z Napoleonem, który zapewne posiadał jasny obraz swoich potrzeb finansowych w związku z eksportem rewolucji francuskiej i funkcjonowaniem cesarstwa.

Warto przy tym tylko zasygnalizować zupełną odmienność historii bankowości centralnej USA czyli Systemu Rezerwy Federalnej (FED), utworzonego dopiero w 1913 roku.

Wydaje się, że możemy patrzeć w przeszłość nie tylko bez kompleksów, ale wręcz z poczuciem swego rodzaju dumy

Jak na tle powstawania pierwszych banków na świecie rysuje się historia polskiej bankowości centralnej? Wydaje się, że możemy patrzeć w przeszłość nie tylko bez kompleksów, ale wręcz z poczuciem swego rodzaju dumy. Zwłaszcza jeśli uwzględnimy niekorzystne konteksty polityczne – kolejne rozbiory, powstania, wojny i niesuwerenne byty polityczne.

Pierwsze propozycje w tej materii zgłaszane były już w drugiej połowie XVIII wieku, na długo przed uruchomieniem np. Banku Francji. Co więcej, wyraźnie sugerowano, że taki bank powinien mieć charakter publiczny, a kapitał założycielski pochodzić ze sprzedaży dóbr państwowych. Pisał o tym w 1763 roku Stanisław Konarski w swoim dziele „O skutecznym rad sposobie” i podobnie nieznanymi autorami broszury „O Banku Narodowym łatwo ustanowić się mogącym”.

Najbardziej przemyślany projekt ogłosił Jędrzej Kaposztas w opracowaniu „Planta ułożenia projektu Banku Narodowego” w 1790 roku, czyli w klimacie sprzyjającym fundamentalnym reformom, bo w czasie obradowania Sejmu Wielkiego. Autor wyszedł z założenia, że emisja banknotów przez banki funkcjonujące w innych krajach wynika przede wszystkim z niedostatku kapitału, czyli jest to forma kreacji pieniądza. Bank Narodowy Biletowy miał być powołany na 20 lat. Podatki publiczne miały być opłacane w połowie banknotami. Zyski banku w następnych latach miały umożliwić utworzenie banku kredytu długoterminowego oraz banku kredytu handlowego. Projekt ten wiązał się jednak z powstaniem długu publicznego i to właśnie wywołało największy niepokój braci szlacheckiej. Protestowano więc pod hasłami „nieszczęścia jakim jest jarzmo długu narodowego dotąd niebyłego” oraz „ogólnej szkodliwości papierowego pieniądza”.

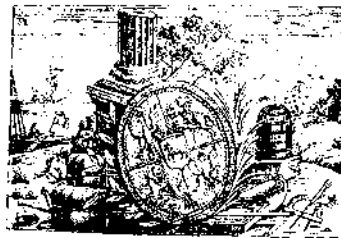
PLANTA BANKU NARODOWEGO.

Przewidywać się może, że w przyszłości, w razie potrzeby, Bank Narodowy będzie mógł wykonać wszelkie operacje bankowe, które w interesie państwa będą konieczne.

PLANTA UŁOŻENIA PROJEKTU BANKU NARODOWEGO DO PRZESWIETNEJ DEPUTACJI PROJEKTU EKONOMIKI KRAJOWEJ PODANA PRZEZ JĘDRZEJA KAPOSZTAS KUPCA BANKIERA WARSZAWSKIEGO.

« Dans les lettres, qui font le Comptoir de Commerce, on a recommandé
montrant et de la Banque, qui, par leur Crédit, ont donné de nouveaux
signes de l'existence »

Montre que l'Esprit des Paris.

w WARSZAWIE.

M.DCC.LXXX.

w Drukarzai Nowey J. K. Młi Roplety u Piotra Zawadzkiego.

Upadek Rzeczypospolitej zamknął dyskusję nad nowym projektem. Temat powrócił dopiero po Kongresie Wiedeńskim, gdy w 1820 roku ksiądz Ksawery Drucki-Lubecki zgłosił koncepcję powołania banku emisyjnego. Projekt zmaterializował się osiem lat później, gdy 6 maja 1828 roku rozpoczęła działalność Bank Polski, który jak pisało miało przynieść „nieobliczalne korzyści”, upowszechnić operacje finansowe oraz „popchnąć naprzód rozwój przemysłu”. Był to bank państwowy, którego działalność regulowała Ustawa Banku Państwowego oraz specjalne instrukcje. W praktyce oznaczało to, że był to bank emisyjny (emisja banknotów – złotego polskiego), który zajmował się także obsługą długu publicznego, finansową obsługą instytucji publicznych, które były zobligowane do deponowania w nim swoich wolnych środków. Bank prowadził też rachunki depozytowe osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Udzielał nisko oprocentowanych kredytów, które mogły wspierać inwestycje rządowe związane z rozwojem górnictwa, hutnictwa i infrastruktury. Zajmował się również, na własny rachunek, handlem podstawowymi towarami (zboże, drewno, sukno) oraz kontaktami z eksporterami i importerami. Z dzisiejszego punktu widzenia – było to wiele w jednym.

Restrykcje związane z kolejnymi, narodowymi powstaniem, wprost przekładały się na poziom autonomii Banku Polskiego. Od 1841 roku podstawową jednostką pieniężną stał się rubel. Na banknotach Banku Polskiego pojawiły się dwujęzyczne napisy. W 1870 roku Bank utracił przywilej emisyjny, a sześć lat później postawiony został w stan likwidacji. Jego majątek przejął Rosyjski Bank Państwa (utworzony dopiero w 1860 roku).

Namiastką banku centralnego w pierwszym okresie II Rzeczypospolitej była Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa utworzona dekretem z grudnia 1918 roku – „zanim na mocy uchwały sejmowej nie zostanie powołany do życia Bank Polski”. Pieniężem miała być

marka polska do czasu wprowadzenia złotego. Ale ambitny plan szybkiego uruchomienia Banku Polskiego w 1919 roku się nie powiódł. Tymczasowa PKKP funkcjonowała aż do 1924 roku.

I znowu historia miała się powtórzyć. Utworzenie Banku Polskiego poprzedzone było ogromną destabilizacją gospodarki i rosnącymi niepokojami społecznymi. Powołanie nowego rządu w grudniu 1923 roku, z Władysławem Grabskim na czele, miało stanowić swego rodzaju antidotum na złą sytuację gospodarczą. Nieodłączną częścią reformy było utworzenie banku emisyjnego. W styczniu 1924 roku Prezydent RP podpisał statut Banku Polskiego w formie spółki akcyjnej, a założycielskie zebranie akcjonariuszy odbyło się 15 kwietnia. Warto zwrócić uwagę, że Skarb Państwa posiadał jedynie 1 proc. kapitału założycielskiego.

Na podkreślenie zasługuje poczucie ciągłości twórców nowego banku z XIX wiecznym Bankiem Polskim. Spektakularny wyraz znajduje to w wydanej w 1928 roku rocznicowej księdze zatytułowanej „Bank Polski 1828–1928”.

W okresie II wojny światowej Bank Polski SA dzielił losy polskich władz emigracyjnych w Londynie. Ostatnim ważnym przejawem aktywności Banku był udział jego przedstawicieli w konferencji w Bretton Woods w 1944 roku, gdzie ustalono nowy, międzynarodowy porządek walutowy. Powojenne losy Banku Polskiego były konsekwencją podziału świata na dwie główne strefy wpływów polityczno-gospodarczych. Już w sierpniu 1944 roku do tzw. Polski „lubelskiej” zaczęły napływać z Moskwy, pierwsze banknoty złotowe z nadrukiem Narodowy Bank Polski, chociaż dekret powołujący do życia nowy bank centralny nosi datę 15 stycznia 1945 roku. Jednocześnie w Londynie nadal działał Bank Polski SA, który przekazał NBP swoje uprawnienia emisyjne, ale ciągle prowadził aktywną działalność, zwłaszcza na forum międzynarodowym. Jako ciekawostkę warto odnotować istniejącą przez kilka lat unię per-

sonalną. Prezesem Banku został ówczesny prezes Narodowego Banku Polskiego. Bank Polski SA zlikwidowano w styczniu 1952 roku.

Kolejne lata funkcjonowania NBP odzwierciedlają rolę jaką bankom przypisywała gospodarka centralnie planowana. Jeszcze na początku lat osiemdziesiątych można mówić o „monobanku”, bo oprócz NBP funkcjonowały jedynie: BGŻ, Bank Handlowy, Bank Polska Kasa Opieki SA oraz Związek Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowych.

Ambicję ukazania w szerszym kontekście problematyki bankowości centralnej ma tworzone właśnie Centrum Pieniądza NBP

Reforma systemu bankowego zaczęła się dopiero pod koniec tej dekady. Zmiany w prawie bankowym oraz w zakresie działalności NBP umożliwiły utworzenie dwupoziomowego systemu bankowego, z bankiem centralnym w nowej roli. W 1989 roku nastąpiło wydzielenie z NBP dziewięciu banków komercyjnych, które zapoczątkowały budowanie konkurencyjnego rynku bankowego.

NBP uzyskał wysoki stopień niezależności oraz skupił swoją aktywność na „umacnianiu pieniądza polskiego”, kształtowaniu polityki pieniężnej, a także pełnieniu funkcji emisyjnej, nadzorczej i banku państwa.

Historia bankowości centralnej, zasługuje na znacznie większą uwagę, zwłaszcza w kontekście znaczących wydarzeń politycznych i gospodarczych oraz dominujących teorii czy mód ekonomicznych. Ambicję ukazania w szerszym kontekście tej problematyki ma tworzone właśnie Centrum Pieniądza NBP, gdzie polskiej bankowości centralnej będzie w całości poświęcony jeden z modułów.

■ Marek Urbaniak

Moduł „Bank centralny”

Władysław Grabski – reformator, polityk, humanista

Z polskiego złotego uczynił podstawę zdrowej gospodarki, pokonał inflację, ustabilizował walutę, napełniał skarb państwa z rozwagą i troską o wszystkich obywateli. Historia II Rzeczypospolitej przyznaje Władysławowi Grabskiemu poczesne miejsce wśród najwybitniejszych Polaków tego czasu.

Zostawił własny majątek i zajął się polityką, gdyż po studiowaniu ekonomii i historii w Paryżu oraz rolnictwa w Halle, wyrobił sobie szerszy ogląd ówczesnej sytuacji agrarnej. Miał nie tylko wizję przyszłości gospodarczej odrodzonego w 1918 roku państwa, ale i autorski projekt założenia podwalin jego struktury. Znalazł w sobie dość energii i zdolności organizatorskich, aby mierzyć się z hiperinflacją i forsować polityczne racje w kraju jeszcze niespójnym jako całość. Większość państw europejskich po I wojnie światowej dotknęła inflacja. Załamanie w Polsce spowodowała wojna o granicę z Rosją bolszewicką w 1920 roku. Grabski dwukrotnie stawał na czele rządu (1920 i 1923-1925) z nadrzędnym celem przeprowadzenia dwóch najważniejszych reform – skarbowej i walutowej (1924). Powodzenie przedsięwziętego dzieła najwyższej rangi nie chroniło go przed krytyką ze strony politycznych oponentów.

Był człowiekiem mądrym, odważnym i konsekwentnym. Nie cofał się, gdy przychodziło mu podejmować decyzje trudne i niepopularne. W jego usposobieniu leżała dążność do koncentrowania wszystkich zapasów

energii na każdym przyjętym na siebie zadaniu. Podobna postawa znamionowała całe to pokolenie, które w młodości doświadczało narodowej wspólnoty bez państwowego bytu, potem I wojny światowej, a w wieku dojrzałym otwarcia przestrzeni wolności we własnym kraju. Poczucie więzi z ojczyzną utożsamiało się z legitymizowaniem państwa jako dobra wspólnego, stawianego wyżej niż osobiste. Bezkompromisowa ideaowość Władysława Grabskiego była solidnie zakotwiczona w realiach. Tego samego oczekiwał od innych ludzi, w których chciał widzieć partnerów w drodze do wytyczonego celu – mocnej pozycji Polski w nowoczesnej Europie.

Jako wielokrotny minister skarbu i dwukrotny premier dążył do zrównoważenia budżetu, waloryzując podatki i obciążając najwyższymi kosztami zmian systemu ekonomicznego klasę posiadającą, z jakiej sam się wywodził. Wprowadził daninę majątkową, jak również podatek przemysłowy i od nieruchomości. Na jednej szali reformatorskiej wagi kładł świadczenia poszczególnych warstw społecznych, na drugiej – łączny efekt finansowy w skali państwa. Tę zasad-

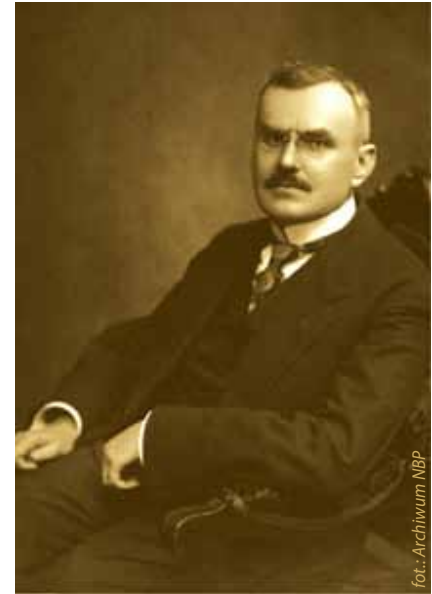

foto: Archiwum NBP

Ale niewątpliwie popełniałem błędy i miałem wady, bo jestem człowiekiem. Czyż można nie być człowiekiem? Ale wszystkiemu, co w człowieku jest poczuciem spełniania obowiązku, temu starałem się dać najpełniejszy wyraz i przeglądając przebieg zdarzeń w ciągu dwóch lat pracy, tak samo jak i całego poprzedniego życia, nic nie mam sobie pod tym względem sam do zarzucenia.

Władysław Grabski, Dwa lata pracy u podstaw państwowości naszej (1924-1925)

niczą innowację programu dyktował prosty bilans: najemnicy i małorolni byli za biedni, aby ich dodatkowe świadczenia napełniły skarb w stopniu gwarantującym wydatki na najpilniejsze potrzeby ogólne. Zatem ci, którzy mają więcej, powinni też ponosić większe zobowiązania. Zamierzenia ważne dla życia we wspólnocie muszą górować nad interesami wyodrębnionej warstwy. I Grabski nigdy się nie zachwiał w postępowaniu, którego priorytet tak formułował: *Najwyższym*

Kalendarium życia Władysława Grabskiego

- 7.07.1874** ▶ Urodził się w rodzinnym majątku Borowo k. Łowicza
- 1883–1892** ▶ Uczył się w V męskim Gimnazjum Filologicznym w Warszawie. Działał w kółkach samokształceniowych i konspiracyjnych organizacjach politycznych.
- 1892–1897** ▶ Studiował w Paryżu ekonomię w *École des Sciences Politiques*, historię na Sorbonie, agronomię na uniwersytecie w Halle.
- 1899** ▶ Założył rolniczą stację doświadczalną pod Kutnem.
- 1902** ▶ Ożenił się z Katarzyną z Lewandowskich. Mieli czterech synów: Wacława, Władysława Jana, Zdzisława, Andrzeja.
- 1904** ▶ Założył w Warszawie Towarzystwo Melioracyjne i przeprowadził jego pracom.
- 1905–1912** ▶ Był posłem do rosyjskiej Dumy z ramienia Narodowej Demokracji przez trzy kadencje.
- 1907** ▶ Wszedł do Komitetu Centralnego Towarzystwa Rolniczego.
- 1914** ▶ Zorganizował i prowadził Centralny Komitet Obywatelski Królestwa Polskiego, niosący pomoc humanitarną Polakom w Rosji.
- 26.10.1918** ▶ Został mianowany Ministrem Rolnictwa w gabinecie Józefa Świeżyńskiego.
- 1919** ▶ Powołany został na prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego i mianowany trzecim polskim delegatem na kongres pokojowy w Paryżu (z Romanem Dmowskim oraz Ignacym Janem Paderewskim).
- 18.01.1919 – 9.06.1920** ▶ Otrzymał tekę Ministra Skarbu w gabinecie Leopolda Skulskiego.
- 1919–1922** ▶ Zasiadał w Sejmie RP jako poseł wybrany z listy Związku Ludowo-Narodowego.
- 23.06.1920** ▶ Został premierem rządu polskiego (do 24 lipca 1920).
- 24.07.1920** ▶ Został Ministrem Skarbu w rządzie Wincentego Witosa.
- 1921–1922** ▶ Zorganizował repatriację Polaków z terenu Związku Radzieckiego. Jako komisarz rządu ds. repatriacji prowadził Polsko-Amerykański Komitet Pomocy Dzieciom – był jego dyrektorem.
- 1923** ▶ Objął stanowisko profesora polityki ekonomicznej SGGW.
- 1923–1925** ▶ Po raz drugi został premierem rządu, którego głównym zadaniem była reforma finansów publicznych. Pełnił także funkcję Ministra Skarbu.
- 11.01.1924** ▶ Sejm uchwalił pełnomocnictwa dla rządu Władysława Grabskiego, pozwalające przeprowadzić reformę walutową.
- 25.01.1924** ▶ Rząd Władysława Grabskiego ogłosił rozporządzenie o powołaniu Banku Polskiego.
- 28.04.1924** ▶ Bank Polski SA rozpoczął działalność – początek emisji polskiego złotego.
- 13.11.1925** ▶ Premier Władysław Grabski podał rząd do dymisji.
- 1926** ▶ Pełnił funkcję Rektora SGGW.
- 1936** ▶ Kierował Zakładem Socjologii Wsi w SGGW.
- 1.03.1938** ▶ Zmarł w Warszawie.

dobrem naszym jest nasza państwowość, którą musimy postawić na wysokim poziomie i zabezpieczyć mu całkowitą niezależność. Dla dobra tej naszej państwowości musimy dawać wszystko, co tylko jest w naszej mocy.

Za podstawę siły państwa i pomyślności gospodarczej Grabski uważał zdrowy pieniąż. Wprowadzenie złotego i zorganizowanie Banku Polskiego było historycznym osiągnięciem opartym na zmienionych regułach opodatkowania obywateli, ale niosło za sobą konieczne utrudnienia egzystencjalne i niezadowolone społeczne – strajki robotników i bojkoty podatników. Dążenia Grabskiego zaprawiał piotun nielojalności współników politycznych, gier parlamentarnych, korzyści partyjnych, krzywdzących opinii. W 1925 roku wojna celna z Niemcami spowodowała deficyt bilansu handlowego i odpływ walut z Banku Polskiego. Spadek wartości złotego wywołał kryzys finansowy, pogorszeniu uległa sytuacja ekonomiczna – dochody budżetu malały, a jednocześnie wzrastały wydatki na roboty publiczne, na ratowanie zagrożonych przedsiębiorstw, na zasiłki dla bezrobotnych. Premier Grabski wystąpił z planem sanacyjnym obejmującym redukcję wydatków, pożyczkę zagraniczną pod zastaw monopolu spirytusowego i pożyczkę wewnętrzną (bilety skarbowe) na kwotę 100 mln zł. Trzy ustawy antykryzysowe napotkały tak ostrą opozycję w Sejmie, że nie mogły być uchwalone. W tym stanie rzeczy gabinet Grabskiego tracił rację bytu. 13 listopada 1925 roku Prezydent Stanisław Wojciechowski przyjął dymisję rządu.

Odszedłem, bo nie dane mi było spełnić swojego zadania – napisał w studium wspomnieniowym z czasu batalii o reformę walutową. – Nie mogłem zabezpieczyć waluty na tak trwałych podstawach, by się nie zachwiała, nie mogłem sparaliżować agresywnej wobec nas pozycji Niemców, nie mogłem zażegnać kryzysu gospodarczego, nie mo-

Za przeprowadzanie reformy monetarnej państwa – nazwany został ojcem polskiego złotego

głem zadowolili rolników, nie mogłem doprowadzić do współdziałania Sejmu i rządu.

W ostatnim etapie życia, trwającym od porzucenia czynnej polityki do śmierci w 1938 roku, Władysław Grabski poświęcił się pracy profesora i rektora w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Do końca pozostał państwowcem i w tym aspekcie obserwował i analizował z oddali sprawy polskiej ekonomii, polityki, kultury, edukacji obywatelskiej. Nie zaniedbywał swoich dawniejszych zainteresowań historią i socjologią, zwłaszcza w odniesieniu do polskiej wsi. W jakimkolwiek miejscu stawiała go wykonywana funkcja, tam wytwarzał wokół siebie intelektualny ruch. Wszystko to znajduje odbicie w jego pismach. Dokonania i styl życia Władysława Grabskiego utrwalały wizerunek człowieka szlachetnego, życzliwego ludziom odmiennych przekonań, skłonnego do dialogu i kompromisu, uwrażliwionego społecznie demokraty, wytrwałego we własnej pracy. Budził uwagę w otoczeniu głębokim wykształceniem i nieskazitelną *esprit de corps*. Miał umysł otwarty i krytyczny. Cenił wiedzę i profesjonalizm. W każdej aktywności przejawiał nastawienie humanisty. Gdzie problem, tam musi się znaleźć rozwiązanie, w kryzysie zawarte jest pouczenie, a jeśli zdarzy się błąd

to i szansa naprawy – w tych słowach najbardziej lapidarnie zawiera się lekcja ekonomii, polityki i etyki, jaką swoim życiem wydał Władysław Grabski.

■ Marzenna Guzowska

Źródła:

Władysław Grabski, *Dwa lata pracy u podstaw państwowości naszej (1924-1925)*, WSiLiZ, Rzeszów 2003

Maria Drozdowska, Marian Drozdowski, *Myśli o Rzeczypospolitej: autonomia, reforma, edukacja obywatelska: wybór myśli politycznych i społecznych*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1988

Wojciech Morawski, *Władysław Grabski – polityk, mąż stanu, reformator*, NBP, Warszawa 2004

Pradziadek Władysław Grabski, <http://kida-wa-blonska.pl/tradycja>

Andrzej Ajnenkiel, *Od rządów ludowych do przewrotu majowego. Zarys dziejów politycznych Polski 1918–1926*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1986

Z archiwum rodziny Grabskich

Władysław Grabski kochał muzykę, grał na fortepianie utwory Chopina oraz tanga i walce

Początek wielkiego projektu

Utworzenie Archiwum Polskiej Bankowości to wspólna inicjatywa Narodowego Banku Polskiego oraz Związku Banków Polskich – pisze Przemysław Wiśniewski na [str. 15](#)

Centrum Pieniądza na miarę edukacji europejskiej

Co może zainteresować uczniów w poszczególnych działach Centrum Pieniądza NBP? Zapraszamy do lektury na [str. 16-19](#)

EDUKACJA

Ważna inicjatywa środowiska bankowego

Centrum Pieniądza NBP ma pobudzić wyobraźnię młodego pokolenia, stworzyć ideę powszechnego myślenia ekonomicznego. Można to osiągnąć między innymi poprzez nowe spojrzenie na rolę banku i kreowanie obrazu pieniądza. By tak się stało potrzebna jest współpraca środowiska bankowego oraz spójna wizja tego, co warto razem zrobić.

W Klubie Bankowca w Warszawie odbyło się w lipcu wspólne posiedzenie Komisji ds. Centrum Pieniądza NBP, dyrekcji Departamentu Edukacji i Wydawnictw NBP, pracowników Centrum Pieniądza NBP z Radą ds. Public Relations Związku Banków Polskich. Rada jest nieformalną grupą zrzeszającą PR-owców bankowych, rzeczników prasowych, marketingowców, redaktorów pism bankowych i wszystkich tych, których zadaniem jest podtrzymanie pozytywnego i rzetelnego obrazu banku jako instytucji publicznej. Powstała w 1994 roku, gdy powszechna wizja i postrzeganie banku były jeszcze słabo zarysowane, a materia finansowa skomplikowana i niemal nieznaną. Stąd też niemal co miesiąc odbywają się spotkania i debaty z przedstawicielami władz banków, redakcjami („Gazety Wyborczej”; „Super Expressu”), arbitrem bankowym, przedstawicielami Komisji Nadzoru Finansowego, policją, ekspertami z Instytutu Pentor, kierownikami banków, instytucjami edukacyjnymi i społecznymi (Stowarzyszenie „Integracja”) oraz, już dwukrotnie, z Narodowym Bankiem Polskim.

Podczas spotkania Jakub Skiba, członek zarządu i przewodniczący Komisji ds. Centrum Pieniądza NBP, po raz pierwszy zaprezentował władzom Związku Banków Polskich oraz bankowcom założenia i stan prac nad budową i kształtem nowej placówki edukacyjnej NBP. Wrażenie wzbudziły oryginalne roz-

wiązania plastyczne, rozbudowana warstwa merytoryczna oraz formy przekazu zaadresowane do nastoletniego odbiorcy, przyszłego aktywnego uczestnika życia ekonomicznego. Świadomego *homo oeconomicus*.

Wspólnym projektem działań NBP, ZBP oraz banków zrzeszonych w Radzie ds. Public Relations będzie powstanie Archiwum Polskiej Bankowości, którego wstępne założenia zaprezentowano podczas lipcowego spotkania. Chodzi o gromadzenie dokumentów związanych z tworzeniem i kształtowaniem nowoczesnego polskiego systemu bankowego oraz banku centralnego, począwszy od końca lat osiemdziesiątych po czasy współczesne. Świadczenia pisane, fotografie, kroniki filmowe, archiwalne nagrania radiowe, znaki firmowe, wydawnictwa, pamiętki osobiste, publikacje, czyli wszystko, co jest źródłem wiedzy o polskiej bankowości czasów najnowszych. Banki prywatne, spółdzielcze, samorząd bankowy, fundacje bankowe, instytucje infrastrukturalne, Giełda Papierów Wartościowych, Archiwum Polskiej Bankowości stanowiąby ważne uzupełnienie i rodzaj *post scriptum* o dniu dzisiejszym dla Centrum Pieniądza NBP. Dobrym początkiem, czy też zbiegiem okoliczności potwierdzającym intencje zebranych, był apel przedstawicielki PKO BP o przejęcie przez przyszłe Archiwum eksponatów, znajdujących się w izbie pamięci w oddziale tego banku w Łodzi. Z kolei rzecznik

prasowy banku Millennium, dyr. Wojciech Kaczorowski przekazał informację o interesujących *bancaliach*, znajdujących się w prywatnych zbiorach pracownika tego banku. To na dobry początek wielkiego przedsięwzięcia edukacyjnego, jakim jest Centrum Pieniądza NBP, oraz na dobry początek inicjatywy NBP, ZBP oraz banków zrzeszonych w Radzie ds. Public Relations.

■ Przemysław Wiśniewski

W latach 50. etykieta zapalczana była nośnikiem promocji trafiającym do wszystkich

Okno na świat finansów

Dlaczego młodzi przyjdą do Centrum Pieniądza NBP – opowiada Danuta Romanowska, nauczycielka i koordynator programów edukacyjnych Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości.

W rozmowach z moimi uczniami na zakończenie ich edukacji w szkole średniej wielokrotnie słyszałam, że najbardziej zapadły im w pamięć zagadnienia dotyczące finansów i zarządzania nimi. Okazuje się, że niewiele jest rodzin, w których rozmawia się o pieniądzach, a już zupełną rzadkością są takie, które dbają o świadomość finansową dzieci i młodzieży. Młody człowiek zbyt późno dowiaduje się o możliwościach i konieczności planowania finansów, więc najczęściej uczy się na własnych i cudzych błędach.

Żaden podręcznik nie da uczniom takiej wiedzy ze świata finansów i możliwości rozwoju umiejętności, jak program edukacyjny, który będzie realizowany w Centrum Pieniądza NBP

Institucja taka jak Centrum Pieniądza NBP jest więc bardzo potrzebna, aby w mniej formalny i bardziej praktyczny oraz atrakcyjny sposób uzupełnić i wzbogacić wiedzę o finansach, wyniesioną przez młodzież ze szkoły i z domu.

Co może zainteresować uczniów w poszczególnych działach Centrum?

Spotkanie z Pieniądzem – uczniowie zaintrygowani symboliką tej sali, zaczną się zapewne zastanawiać, co ich czeka podczas

wędrówki po Centrum, jakie będzie ich spotkanie z pieniądzem.

Antyk – Średniowiecze – Nowożytność – w programie szkolnym na lekcjach historii temat pieniądza jest poruszany bardzo pobieżnie. Przy mocno okrojonym obecnie programie historii ta wiedza może być niewystarczająca. Wykład jest dla młodzieży zazwyczaj nużący, więc żeby zainteresować ich tematyką wczesnej historii pieniądza należałoby pomyśleć o grach, filmach czy komiksach.

Ulica Bankowa, Gabinet numizmatyka, Skarbiec – historia największych rodzin bankierskich czy możliwość obejrzenia wielkich sztab złota i ciekawych okazów numizmatycznych wzbudzi zainteresowanie zwiedzających, szczególnie hobbystów numizmatyki. Kontakt z materialną stroną ekonomii zaowocuje zapewne chęcią uzupełnienia wiedzy teoretycznej i w ten sposób przyczyni się do rozwoju młodych ludzi.

Bank centralny – uczniowie, zwłaszcza szkół ponadgimnazjalnych, często korzystają już samodzielnie z usług banków komercyjnych. Jednak nie rozumieją roli, jaką pełni w państwie bank centralny, a w tej sali będą mogli taką wiedzę zdobyć.

Laboratorium autentyczności, Twórca i produkcja pieniądza – jestem przekonana, że te działy spotkają się z ogromnym zainteresowaniem zarówno młodzieży, jak i towarzyszących im rodzin. Miałam przyjemność uczestniczenia razem z moimi uczniami w dwóch spotkaniach z ekspertem od wykrywania fałszywych banknotów. Były to

bardzo pasjonujące zajęcia, młodzież wręcz zasypywała eksperta pytaniami. Praktyczna wiedza o wykrywaniu podrobionych pieniędzy okazała się nie tylko pożyteczna, ale przede wszystkim ciekawa.

Wojny, PRL i Transformacja – lekcje historii w programie szkolnym z reguły nie uwzględniają aspektu gospodarczego, a poszerzenie wiedzy dotyczącej problemów ekonomicznych XX wieku przyczyni się z pewnością do zrozumienia wielu obecnie występujących

Moduł „Antyk – Średniowiecze – Nowożytność”

zjawisk, np. skutków reform lat 90. czy obecnego kryzysu gospodarczego.

Giełda i rynki finansowe – upowszechnienie wiedzy o zasadach działania giełdy wśród szerszej liczby odbiorców będzie skutkowało większą świadomością dotyczącą skutecznego i bezpiecznego inwestowania. Możliwość praktycznego sprawdzenia swojej wiedzy, np. w formie gry symulacyjnej, zawsze wzbudza duże emocje i powoduje zwiększenie zainteresowania daną tematyką. Żaden podręcznik nie da uczniom takiej wiedzy ze świata finansów i możliwości rozwoju umiejętności, jak gry edukacyjne, jakie będą mogli realizować w Centrum.

Nowoczesne systemy płatnicze, Unie walutowe i gospodarcze – świat zmienia się, a wraz z nim zmieniają się usługi finansowe i wykorzystywane narzędzia. Kiedyś były to blankiety wypełniane na poczcie czy w bankowym okienku, teraz używamy telefonów komórkowych i kart zbliżeniowych. Ale korzystanie z kont bankowych, kart płatniczych czy płacenie rachunków w niedalekiej przyszłości może wyglądać zupełnie inaczej i wymagać innych umiejętności. Dział dotyczący nowoczesnych technologii wykorzystywanych w usługach finansowych z pewnością poszerzy horyzonty odwiedzających Centrum i pozwoli im być na bieżąco z najnowszymi wynalazkami w tej dziedzinie.

Pieniądz w sztuce – zainteresuje na pewno osoby posiadające pasje artystyczne. Ciekawostki ze świata sztuki mogą być miłą chwilą relaksu po poważniejszych ekspozycjach i okazją do innego spojrzenia na pieniądze, z którymi obcujemy na co dzień.

Wizyta w Centrum Pieniądza NBP przyczyni się z pewnością do pogłębienia wiedzy z dziedziny ekonomii i finansów oraz większego zrozumienia znaczenia gospodarowania pieniędzmi zarówno w gospodarstwie domowym, jak i w budżecie państwa.

Moduł „Giełda i rynki finansowe”

Moduł „Twórca i produkcja pieniądza”

Myślę, że wspaniałą atrakcją na zakończenie wizyty w Centrum byłaby możliwość otrzymania przez gości Centrum Pieniądza NBP jakiejś pamiątki, samodzielnie wydrukowanego certyfikatu czy własnoręcznie

wybitej monety pamiątkowej. Taki drobiazg byłby doskonałą okazją do wspomnienia wizyty w Centrum i pochwalenia się zdobytą wiedzą. ■

Centrum Pieniądza NBP na miarę edukacji europejskiej

Centrum Pieniądza NBP to nowoczesny pomysł na edukację, połączony z przekazem multimedialnym – pisze Urszula Małek, nauczycielka oraz mentorka na kursach dla Młodych Przedsiębiorczych.

Program „Młodzi Przedsiębiorczy”, który realizuje Centrum Edukacji Obywatelskiej od kilku lat pokazuje, jak ważne są zagadnienia ekonomiczne w edukacji młodych ludzi, a także jak szerokim zainteresowaniem cieszy się tematyka zarządzania własnymi zasobami wśród uczniów. Młodzi ludzie z pasją uczą się szczególnie tych treści, które są przełożone na język praktyki. Kiedy uczeń może „dotknąć wiedzy” i przekonać się, że ma ona zastosowanie w codzienności, uczy się chętniej i z większym zaangażowaniem. Tak też jest w „Młodych Przedsiębiorczych”, kiedy to uczniowie pracując metodą projek-

tu edukacyjnego realizują wspólnie działania od analizy własnych budżetów domowych po symulację zarządzania własną firmą. Finałem i zarazem podsumowaniem całorocznej pracy jest zawsze gala w siedzibie Narodowego Banku Polskiego. To miejsce jest szczególnie i jak pokazują kolejne spotkania uczniowie rozumieją, w jak ważnej instytucji się znaleźli.

Program „Młodzi Przedsiębiorczy” jest finansowany ze środków Narodowego Banku Polskiego, a także premiiowany przez Klub Przedsiębiorczych Nauczycieli Impuls.

Podczas każdej gali pracownicy Departamentu Edukacji i Wydawnictw przygotowują specjalny program zwiedzania dla młodych ludzi. Tak też było 4 czerwca br., kiedy to uczniowie mogli zobaczyć zbiory numizmatyczne oraz dotknąć sztabę złota z rezerw NBP. Dobrze pamiętam ten zachwyt nad sztabą złota wielu młodych ludzi, którzy w ten symboliczny sposób mogli dotknąć „wiedzy o pieniądzu” i rozpocząć nową przygodę z edukacją ekonomiczną. Można sobie tylko wyobrazić, ile takich zachwytów będzie w Centrum Pieniądza NBP, kiedy odwiedzając poszczególne ekspozycje, podzielone na szesnaście modułów, każdy będzie mógł odbyć podróżę od historii do współczesności pieniądza – od postrzegania pieniądza, jako obiektu pożądania, po rozumienie jego roli w kształtowaniu polityki finansowej państwa i regionu.

Dlatego w edukacji – i to zarówno tej formalnej, jak i nieformalnej, prowadzonej m.in. przez organizacje pozarządowe – Centrum Pieniądza Narodowego Banku Polskiego może zająć ważne miejsce.

Kiedy wczytamy się w propozycje wystawiennicze Centrum Pieniądza NBP, które zostały połączone z przekazem multimedialnym, a przede wszystkim nowoczesnym pomysłem na edukację, łatwo przekonać się, że wszystko to będzie tworzyć klimat uczenia się i co najważniejsze, dawać szansę młodym ludziom nawet z małych szkół

Moduł „Gabinet numizmatyka”

Moduł „Skarbiec”

na skorzystanie z wiedzy ekonomicznej, dosłownie na wyciągnięcie ręki; tym razem tej multimedialnej.

Dlatego warto pomyśleć o takim wykorzystaniu zasobów Centrum, aby można było włączyć je w lekcje, czy zajęcia pozalekcyjne. Bogactwo wiedzy i doświadczeń człowieka, które będzie można znaleźć w poszczególnych salach, powinno być wykorzystane nie tylko jako pomysł na wycieczkę, ale równie dobrze może to być gra dydaktyczna, czy – korzystając ze źródeł internetowych – 10, 15, 45 minut lekcji. W taki sposób możemy uczyć nie tylko zdobywania wiedzy, ale postaw przedsiębiorczych. Kiedy zaciekawimy ucznia – dobierając odpowiednią metodę do celu, jaki postawiliśmy sobie w tak rozumianej edukacji ekonomicznej – nie tylko będziemy mogli dostarczać mu wiedzę, ale co jest o wiele bardziej istotne, kształtować jego postawy. Z pewnością szesnaście modułów tematycznych będzie temu dobrze służyło, ponieważ

są tu m.in. „Antyk – Średniowiecze – Nowożytność”, „Skarbiec”, „Laboratorium autentyczności”, „Giełda i rynki finansowe”, „Twórca i produkcja pieniądza”, „Pieniądz w sztuce”.

*Centrum Pieniądza NBP
to szansa dla młodych ludzi
na skorzystanie z multimedialnej
wiedzy ekonomicznej,
dosłownie na wyciągnięcie ręki*

Przyznaję, że zachwyił mnie pomysł „Ulicy Bankowej” Centrum Pieniądza NBP, który w mikroskali daje olbrzymie możliwości nie tylko nauczycielom przedmiotów ekonomicznych, ale każdemu kto pracuje z mło-

dzieżą. Z wykorzystaniem tego miejsca i jego zasobów można zrealizować projekt edukacyjny na każdą lekcję, nawet matematykę, a co jest szczególnie istotne pokazać rolę pieniądza i polityki finansowej, zarówno w skali lokalnej, jak i światowej. Tu też można uczyć się postaw obywatelskich opartych na tolerancji i zaangażowaniu na rzecz innych. To będzie miejsce szczególne dla edukacji, tak jak i idea Centrum Pieniądza NBP.

W tym miejscu warto podkreślić, że w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie¹ znalazły się m.in. takie kompetencje jak „umiejętność uczenia się”, „inicjatywność i przedsiębiorczość”. Dla mnie Centrum Pieniądza NBP wpisuje się w tak rozumiany proces edukacji europejskiej. ■

¹ Dz. Urz. UE, L 394 z 30 grudnia 2006 r. PL.

Jak przepływ wody symuluje przepływ pieniędzy

Sześć lat temu w Nowej Zelandii powstało pierwsze w tym kraju muzeum specjalizujące się w tematyce ekonomicznej i bankowej. Jednym z najciekawszych eksponatów jest skonstruowany w 1940 roku komputer ekonometryczny – MONIAC. Co potrafi to urządzenie? Odpowiedź na [str. 22](#)

Numizmatyczne rarytasy z Malezji

Dla dzieci i dla dorosłych, czyli jak problematykę ekonomiczną i gospodarczą prezentuje się w Malezji. Obok typowych gablot, wykresów i zdjęć, dla najmłodszej publiczności przygotowano ciekawe gry edukacyjne. [Str. 23](#)

MUZEUM PIENIĄDZA NA ŚWIECIE

Szwecja: Królewski Gabinet Numizmatyczny

Ekspozycja prezentuje cenne znaleziska archeologiczne

W Królewskim Gabiniecie Numizmatycznym (Kungliga Myntkabinettet) w Sztokholmie są nie tylko monety i medale, ale także banknoty, akcje, skarbonki i materiały bankowe. Muzeum prezentuje historię pieniądza od X w. do współczesności: od muszelek, przez drachmy po karty płatnicze. W zbiorach znajduje się m.in. pierwsza moneta szwedzka wybita w końcu X w. przez króla Olofa Skötkonunga.

Geneza zbiorów sięga roku 1572. Wówczas królowie i książęta szwedzcy zaczęli gromadzić w swojej siedzibie kolekcje numizmatyczne. W 1798 roku zbiory te usystematyzowano i umieszczono w specjalnie utworzonym muzeum. Obecnie można je

Lokalizacja:

MKungl. Myntkabinettet
Slottsbacken 6
BOX 5428
114 84 Sztokholm
www.myntkabinettet.se

Godziny otwarcia:

Od 2 stycznia do 30 grudnia –
– codziennie: 10.00-16.00

oglądać w otwartym w 1997 roku siedmio-kondygnacyjnym budynku o powierzchni ponad 4 tys. m², usytuowanym obok zamku królewskiego na starym mieście. Zgromadzono tu ponad 600 tys. eksponatów, z czego tylko około 6 tys. (1 proc.) udostępniono publiczności.

Zwiedzanie rozpoczyna się od ekspozycji z płacidłami. Tutaj można znaleźć odpowiedź na pytanie, czym jest pieniądz oraz jakie są jego związki z metalami szlachetnymi. Wystawa pozwala prześledzić zmieniające się systemy monetarne i poznać ich wzajemne zależności. Kolejna ekspozycja wkracza w świat baśni i legend związanych z ukrytymi skarbami. Ponieważ cenne znaleziska z terytorium Szwecji są własnością państwa, to trafiają one do zbiorów publicznych. Na wystawie odtworzono więc najbardziej charakterystyczne dla tego rejonu świata miejsca znalezisk: przepływająca pod szklaną podłogą woda, która wymywa monety z rozbitego garnka czy wrak rozbitego statku przemawiają do wyobraźni.

W drugiej części ekspozycji zaprezentowano najważniejsze problemy finansowe od XVII w. do współczesności. Stanowi ona już nie tradycyjne muzeum numizmatyki, ale spełnia rolę ośrodka edukacji ekonomicznej. Pokazano tu bogatą historię szwedzkiego banku centralnego, który powstał w 1668 roku. Tutaj zobaczymy największą monetę miedzianą o nominale 16 dalerów w 1648 roku, ważącą 19,7 kg! Poznamy też mechanizmy funkcjonowania giełd towarowej i papierów wartościowych, rozwój przemysłu w XIX w. i jego wpływ na życie codzienne ludzi. Ważnym elementem są prezentacje inflacji i kryzysów finansowych, szczególnie tego z lat 30. ubiegłego wieku oraz dotyczące oszczędzania. To ostat-

nie zagadnienie przedstawione jest w formie multimedialnej: poczynawszy od biblijnych przepowiedni, przez przysłowia i literackie opowieści, do porad jakie można obecnie wybrać formy oszczędzania. W tej części zaaranżowano też kantor bankiera i biuro kasy

Zbiory Królewskiego Gabinetu Numizmatycznego są gromadzone od 1572 roku

oszczędnościowej. Na koniec zaprezentowano kolekcję domowych skarbonek, jako jeden ze sposobów oszczędzania pieniędzy.

Jest także ekspozycja poświęcona historii medalierstwa szwedzkiego ukazana od 1560 roku do współczesności. Na tych małych dziełach sztuki, często projektowanych przez wybitnych artystów, przedstawione są najważniejsze wydarzenia w historii kraju. (mk)

Nowa Zelandia: Reserve Bank of New Zealand Museum

Muzeum Banku Rezerwy Nowej Zelandii jedynie swą nazwą sugeruje, iż mamy do czynienia z tradycyjną placówką wystawienniczą. Jest to pierwsze w tym kraju muzeum specjalizujące się w tematyce ekonomicznej i bankowej. Stworzono je z myślą o edukowaniu i upamiętnianiu bogatych dziejów historii gospodarczej i sektora bankowego kraju oraz informowaniu o roli i zadaniach, jakie w gospodarce narodowej pełni bank centralny.

Lokalizacja:

B2 The Terrace, PO Box 2498,
Wellington 6011, Nowa Zelandia
www.rbnzmuseum.govt.nz

Godziny otwarcia:

Poniedziałek – piątek: 9.30-16.00
Od stycznia do marca dodatkowo
otwarte w soboty: 9.30-16.00

Otwarte w 2006 roku muzeum, z jednej strony prezentuje – w oparciu o tradycyjne narzędzia ekspozycyjne – etapy i rozmaite aspekty rozwoju Banku Rezerwy Nowej Zelandii (począwszy od jej powstania w 1934 roku), znane z historii mechanizmy wymiany gospodarczej oraz funkcjonowanie systemu walutowego i bankowego w tym kraju. Z drugiej – za pomocą nowoczesnych narzędzi interaktywnych – przedstawiane są współczesne systemy finansowe, mechanizmy rynkowe i giełda. Bank centralny Nowej Zelandii posiada także niezwykle interesującą kolekcję dzieł sztuki, monet i banknotów, np. najstarszy wystawiony banknot jednofuntowy pochodzi z 1842 roku. W muzeum można również podziwiać imponujący zbiór artefaktów i eksponatów historycznych, wśród których znajdują się, m.in.: najstarszy czek wyemitowany w Nowej Zelandii, oprawione w skórę księ-

gi rejestrów bankowych, skrypty dłużne wyemitowane w 1844 roku czy zabytkowe maszyny do wytwarzania pieczęci lakowych. Szczególny charakter ma wystawa poświęcona pamięci sir Edmunda Hillary'ego – znanego nowozelandzkiego odkrywcy i alpinisty, którego wizerunek (żyjącej jeszcze wówczas postaci) w 1992 roku uwieczniony został na nowozelandzkim banknocie pięciodolarowym.

Niewątpliwie jednym z najciekawszych eksponatów jest pionierski, nowatorski w skali światowej, komputer ekonometryczny, tzw. MONIAC (Monetary National Income Analogue Computer), skonstruowany w 1940 roku przez wybitnego nowozelandzkiego ekonomistę Roberta Philipsa. Urządzenie, bazujące na wykorzystaniu strumienia wody i jej przepływów, symuluje mechanizm przepływu pieniędzy w gospodarce i – tym samym – demonstrowa procesy makroekonomiczne (m.in. z zakresu polityki fiskalnej i monetarnej oraz kursu wymiany walut). Muzeum Banku Rezerwy NZ może pochwalić się jednym z 14 takich urządzeń na świecie. **(ab)**

MONIAC – komputer ekonometryczny z 1940 roku

Austria: Geldmuseum

Wiedeńska siedziba austriackiego banku centralnego, gdzie mieści się Geldmuseum

Austriacki bank centralny od momentu powstania w 1816 roku gromadził pamiątki dokumentujące rozwój systemu monetarnego. Z czasem powstała bogata kolekcja monet, banknotów, matryc drukarskich, a także cennych dokumentów bankowych.

Dziś muzeum pieniądza stworzone przez austriacki bank centralny dysponuje kolekcją około 25 tys. monet, z których najstarsze pochodzą z VII w. p.n.e. Wszystkie eksponaty przedstawione są chronologicznie: od antyku, starożytnego Wschodu i czasów Imperium Rzymskiego, przez średniowiecze do współczesności. Jednym z cenniejszych zbiorów są numizmaty greckie, rzymskie, bizantyjskie i celtyckie. Zwiedzających zaciekawia też kolekcja prezentująca historię fałszerstw pieniędzy: znajdują się w niej np. podróbki austriackich banknotów z 1800 i 1816 roku. **(msk)**

Lokalizacja:

Oesterreichische Nationalbank,
Otto-Wagner-Platz 3,
A-1090 Vienna, Austria
www.oenb.at

Godziny otwarcia:

Wtorek-środa: 9.30-15.30
Czwartek: 9.30-17.30
Piątek: 9.30-13.30

Malezja: Bank Negara Malaysia Museum and Art Gallery

Poprzez gry i zabawy dzieci poznają zagadnienia ekonomii i finansów

Jednym z ostatnio oddanych do użytku muzeów pieniądza na świecie jest Bank Negara Malaysia Museum and Art Gallery w Kuala Lumpur. Placówka powstała w 2011 roku mieści się w przeszklonym pięciopiętrowym centrum edukacyjnym i informacyjnym Sasana Kijang. Budynek o powierzchni około 10 tys. m² z błyszczącego szkła i stali znajduje się w pobliżu parku Lake Gardens, naprzeciwko pomnika Tunku Abdul Rahmana, pierwszego premiera Malezji. W języku malajskim „sasana” znaczy miejsce spotkań wspólnoty, „kijang” – to jeleni, który znajduje się w logo malezyjskiego banku.

W malezyjskim muzeum pieniądza prawie 6,5 tys. m² przeznaczono na tematyczne ekspozycje związane z problematyką ekonomiczną. Z tej przestrzeni wyłania się sześć galerii – dla dzieci, bankowa, ekonomiczna, numizmatyczna, finansów islamskich oraz sztuki. Przygotowano również dużą powierzchnię dla ekspozycji zmiennych, gdzie można m.in. zobaczyć wystawę dzieł sztuki młodych artystów malezyjskich. Galerie są bardzo przestronne, mają około tysiąca metrów kwadratowych. Twórcy ekspozycji wykorzystali nowoczesne technologie łącząc je jednak z tradycyjnymi sposobami ekspozycji i przekazywania wiedzy – są tutaj gabloty z eksponatami, grafiki z tekstami, prezen-

tacje, zdjęcia. Bardzo ciekawe rozwiązanie zastosowano w galerii przeznaczony dla dzieci. Za pomocą manualnych gier i zabaw mogą one w przyjazny sposób zapoznać się z problemami ekonomii i finansów. W Galerii Ekonomicznej można prześledzić historię kraju na tle globalnego rozwoju oraz zapoznać się wyzwaniami wynikającymi z ciągle zmieniających się lokalnych i międzynarodowych krajobrazów gospodarczych.

Centrum posiada także sale konferencyjne i plenarne, sklep z pamiątkami oraz kawiarenkę. **(mk)**

Lokalizacja:

EMuseum and Art Gallery
Jalan Dato'Onn
50480 Kuala Lumpur, Malaysia
(dojazd metrem do stacji Bank Negara Malaysia Station)
www.moneymuseum.bnm.gov.my

Godziny otwarcia:

Poniedziałek-piątek: 10.00-18.00

Opłata za parking: 3 ringgity

Wstęp wolny

Siedziba Bank Negara Malaysia Museum and Art Gallery w Kuala Lumpur

W malezyjskim muzeum pieniądza przestronne ekspozycje przyjaźnie prowadzą widza przez świat finansów

Najcenniejsza moneta w historii Polski

Jest nią złota 100-dukatówka z 1621 roku, czyli z czasów Zygmunta III Wazy. Cztery lata temu została sprzedana za ogromną kwotę na nowojorskiej aukcji. Kto ją kupił i za ile – odpowiedź na [str. 25](#)

Znaczek pocztowy też był pieniądzem

Kiedy na początku XX wieku w niektórych krajach brakowało drobnego pieniądza, system pieniężny wspierały znaczki pocztowe. Gdzie tak było? Piszemy na [str. 26](#)

CZY WIESZ, ŻE...

Najcenniejsza moneta w historii Polski

Została wybita w XVII-wiecznej Polsce, w Mennicy Koronnej w Bydgoszczy. Jest to złota 100-dukatówka z 1621 roku, czyli z czasów Zygmunta III Wazy. Cztery lata temu na nowojorskiej aukcji Stack's została sprzedana za 1,38 mln dolarów (czyli za około 4,5 mln złotych!). Kupił ją kolekcjoner z Niemiec, ale o numizmat walczył też warszawski Zamek Królewski.

Skąd taka cena? Moneta nie należała do waluty obiegowej, miała charakter okolicznościowy i traktowana była jako podarunek władcy. Jej nakład wynosił zaledwie kilka egzemplarzy – niektóre źródła podają, że znane są zaledwie trzy sztuki. Jest **największą monetą dukatową wybitą w Polsce**: ma 70 mm średnicy, waży nieco ponad 357 gramów i wykonana jest ze złota o próbie 967. Monetę zaprojektował jeden z najwybitniejszych ówczesnych europejskich medalierów Samuel Ammon. Awers zdobi popiersie króla Zygmunta III Wazy oraz napis „SIGISMVNDVS III D: G: POLONIAE ET SVECIAE REX”, rewers prezentuje tarczę herbową polsko-litewską pod koroną ze szwedzkim herbem „Vase” oraz napis: „MAGNVS DVX LIT VAN RVSS PRVSS MAS SAM LIVON ZC”.

Kilka miesięcy temu na polskim rynku ukazały się repliki słynnej 100-dukatówki. Złota z numerem 1 wystawiona została za 110 tys. zł (wybito tylko 19 sztuk). Najtańsze, ośmiogramowe repliki kosztowały 2,5 tys. zł. (msk)

Moneta o wartości czterech talarów, wybita w mennicy bydgoskiej stemplem 100-dukatówki (srebro 102,63 grama, średnica 69,20 mm, znajduje się w zbiorach NBP)

Najbardziej kolorowe pieniądze są w Kazachstanie

Kazachski banknot o nominale 200 tenge

Pierwszą monetą wolnego Kazachstanu (16 grudnia 1991 roku Kazachstan, jako ostatnia z republik ZSRR, proklamował niepodległość), wyemitowaną w 1992 roku był 1 tenge, który dzieli się na 100 tiyn. Wyłączne prawo emitowania monet i banknotów ma Narodowy Bank Kazachstanu z siedzibą w Ałma-Acie. Pierwsza partia banknotów została wydrukowana w Wielkiej Brytanii, a monety wybite w Niemczech. Od 1995 roku Kazachstan ma własne drukarnie banknotów.

Obecnie najczęściej spotykane są monety o nominałach: 5, 10, 20, 50 i 100 tenge, rzadziej – 1 i 2 tenge, zaś najczęściej pojawiającymi się w obiegu banknotami są te o nominałach: 200, 500, 1000, 2000, 5000, 10 000 tenge.

Współcześnie emitowane banknoty odznaczają się bardzo wysokim poziomem graficznym. Posiadają nowoczesne zabezpieczenia w formie fastrygi (charakterystyczny pasek), wytłoczenia i bogatą kolorystykę. (ap)

Znaczek pocztowy był pieniądzem

Kiedy w czasie pierwszej wojny światowej w carskiej Rosji zabrakło drobnego pieniądza, pojawił się pomysł zaadaptowania na potrzeby systemu pieniężnego znaczków pocztowych.

Rzadko spotykana kategoria znaczków pocztowych, drukowanych na papierze kartonowym, ukazała się w październiku 1915 roku. Była to tzw. seria jubileuszowa – do jej produkcji wykorzystano klisze z emisji znaczków z 1913 roku, upamiętniającej trzecie setlecie dynastii Romanowów. „Jubileuszowe” znaczki pełniły funkcję pieniądza zastępczego. Miały nominały 10, 15 i 20

kopiejek. Na ich odwrotnej stronie umieszczono napis informujący, że służą również jako odpowiednik srebrnej monety obiegu o danym nominale. **(ap)**

Krótkie życie banknotu w obiegu

Banknot o nominale 200 zł średnio „żyje” w obiegu 141 miesięcy. O połowę szybciej zużywa się banknot 100 zł – do wymiany nadaje się po 68 miesiącach. W największym tempie zniszczeniu ulegają te najpowszechniej używane. I tak 50 zł „żyje” w obiegu średnio przez 20 miesięcy, 20 zł przez 11 miesięcy, a 10 zł – przez 10 miesięcy. Pod względem ilości najwyższy udział w obiegu mają banknoty o nominałach 100 zł (około 59 proc.) i 50 zł (około 15 proc.). Najmniejszy udział ma banknot o nominale 20 zł – wynosi on około 7 proc.

Liczba oraz wartości banknotów i monet znajdujących się w obiegu gotówkowym są monitorowane przez system informatyczny SES (System Emisyjno-Skarbcowy). Informacje te służą NBP m.in. do analizowania zapotrzebowania na pieniądze i stosownie do tego, do ustalania wielkości zamówienia na banknoty i monety u producentów. **(mb)**

Numizmat na jedwabiu

Prezentowany na zdjęciu banknot zastępczy o nominale 10 000 marek, wydrukowany na jedwabiu, został wydany 15 lutego 1923 roku przez Miejską Kasę Oszczędności w Bielefeld (Nadrenia Północna-Westfalia). Każda z obu stron banknotu była drukowana na osobnym wycinku materiału; później były one łączone tak, by powstał banknot z dwustronnym nadrukiem.

Jedwabny banknot został wydany jako wkład Zagłębia Ruhry w odszkodowania wypłacane aliantom za zniszczenia dokonane podczas I wojny światowej. Poświadcza to napis w górnej części przedniej strony banknotu, informujący m.in., że Niemcy musieli przekazać Francji i Anglii do końca 1922 roku w ramach odszkodowania (kontrybucji) 21 296 000 ton węgla oraz 18 966 000 ton koksu.

Po okazaniu banknotu emitentowi ten miał obowiązek wypłacić jego równowartość. W wypadku zaprezentowanego banknotu

Banknot zastępczy o nominale 10 000 marek z 15 lutego 1923 r.

pieniądze wypłacały Miejskie Kasy Oszczędności w Bielefeld i Hale.

Charakterystyczne dla pieniędzy zastępczych było to, że pełniły funkcję nie tylko ekonomiczną. Często niosły różnego rodzaju dodatkowe treści, np. pamiątkowe czy historyczne. Na banknocie zastępczym z Bielefeld, obok licznych odwołań do Biblii, znalazły się również hasła o charakterze propagandowym. **(ap)**

PWPW przygotowała banknot 400-złotowy

Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych 24 grudnia 1996 roku wyemitowała trzy tysiące próbných banknotów o nominale 400 zł z wizerunkiem Zygmunta III Wazy. Nie były one jednak przeznaczone do powszechnego obiegu, miały raczej charakter reklamowy. PWPW, ubiegająca się wtedy o przejęcie produkcji polskich banknotów od angielskiej wytwórni Thomas de la Rue, chciała przekonać Narodowy Bank Polski i ówczesne władze państwowe, że ma możliwości techniczne drukowania pieniędzy, spełniające wszelkie wymogi w zakresie zabezpieczeń przed fałszowaniem.

Próbny banknot zaprojektowali graficy PWPW – Jerzy Kamiński i Maciej Kopecki. Umieścili na nim misternie wykonany por-

tret króla oraz czytelny znak wodny na części niezadrukowanej (plastyczność znaku wodnego zapewnia wysoką gwarancję autentyczności). Przy jego produkcji wykorzystano też wszystkie inne zabezpieczenia stosowane wówczas w polskich banknotach. Reklamowy banknot ukazał się w kilku wersjach: z nadrukiem „wzór” („specimen”), bez tego nadruku i z jednostronnym nadrukiem. (ap)

Reklamowy banknot PWPW

Współczesne papierowe złote w obiegu od 17 lat

Banknoty, którymi posługujemy się na co dzień, krążą w obiegu już 17 lat. Ale ich wzór i emisja zostały zatwierdzone nieco wcześniej, bo 25 marca 1994 roku. Taka data widnieje na przedniej stronie każdego z pięciu nominalów obecnie używanych banknotów.

Seria „Władcy Polski”, którą zaprojektował polski grafik Andrzej Heidrich, weszła do obiegu po denominacji przeprowadzonej w 1995 roku. Nominały 10, 20 i 50 zł wprowadzono 1 stycznia 1995 roku, a 100 i 200 zł – pół roku później, 1 czerwca. Pierwsze banknoty, które znalazły się w obiegu, były oznaczone serią AA.

Początkowo polskie pieniądze drukowano w londyńskiej wytwórni Thomas De La Rue, od 1997 roku drukuje je Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych w Warszawie. Banknoty, które są zużyte lub zniszczone, są zastępowane nowymi, drukowanymi już z dwuliterowym oznaczeniem serii zaczynającej się od liter Y lub Z. (msk)

Bankomat powstał 45 lat temu

Pierwszy na świecie bankomat uruchomiono 27 czerwca 1967 roku w oddziale Barclays Bank w Londynie. Jego wynalazcą był John Shepherd-Barron (1925-2010). Już wcześniej, bo w 1939 roku, podobne urządzenie zostało wymyślone przez amerykańskiego wynalazcę Luthera G. Simjiana (1905-1997), który w 1960 roku zbudował *bankograph* dla City Bank of New York (Citibank). Działo ono jednak tylko przez pół roku – zostało zdemontowane, bo nie zyskało akceptacji klientów.

John Shepherd-Barron w jednym z wywiadów przyznał, że zainspirował go automat wydający czekoladę. Wystarczyło mu 90 sekund, by przekonać prezesa Barclays Bank do swojego pomysłu i w efekcie bankomat pojawił się w londyńskim banku. Początkowo urządzenie wypłacało pieniądze na podstawie papierowej karty, którą wcześniej trzeba było kupić w banku. Obecne bankomaty mają znacznie więcej funkcji: wypłacają i pobierają gotówkę, pozwalają sprawdzić stan konta i wydrukować jego saldo, a także prześledzić historię transakcji.

Shepherd-Barron nie opatentował swojego wynalazku i wkrótce podobne urządzenia zaczęły pojawiać się w innych bankach i krajach. (msk)

„Bankoteka”

Magazyn Centrum Pieniądza NBP
im. Sławomira Skrzypka

Wydawca: Departament Edukacji i Wydawnictw
Redakcja: Stanisław Gorący (redaktor naczelny)

Współpraca: Anna Brzyska, Marzenna Guzowska,
Małgorzata Kozłowska, Jan Tomasz Lipski,
Monika Skarbek, Małgorzata Sołtysiak

Adres: ul. Świętokrzyska 11/21, 00-919 Warszawa,
tel. 22 653 29 92, centrumpieniadza@nbp.pl

Projekt redakcyjny: Maciej Siembieda (MSMC)

Projekt graficzny: Michał Krasodomski
(RED HOUSE)

DTP i Druk: Drukarnia NBP

BANKNOTY EMITOWANE PRZEZ NARODOWY BANK POLSKI
SĄ PRAWNYM ŚRODKIEM PŁATNICZYM W POLSCE

Narodowy Bank Polski to bank banków i bank państwa.
Broni stabilności złotego, gwarantuje bezpieczeństwo
systemu finansowego i chroni nas przed inflacją.
Po prostu dba o portfele Polaków.

NBP

Narodowy Bank Polski